

Selle aasta 3. ja 5. juuni Lõunatundides viskasin pilgu peale „vabanenute põlvkonnale“ ehk neile, kes täna on 25-30 aastased ja neist kümme aastat nooremale ehk nn milleeniumipõlvkonnale, kelle ohud ja olemus on selgelt näha. Nüüd heidaks pilgu nendele, kes alles viieaastased; meie mõistes siis eeldatava „vabanenute põlvkonna“ lasteks kõlbulikud, aga kas nad seda ka on, see on iseküsimus. Ja loomulikult tuleb siinkohal mõista, et need määratlused ei ole täpsemad kui ülejäänud põlvkondade määratlused – mis oli näiteks nn. kuuekümnendate põlvkond? Käputäis tegijaid, pisut rohkem tegijatest rahategijaid ja tohtu mass järgijaid nii enne kui pärast neid, kes täna tagasi vaadates tegijatena sõelale jäid.

Taustapildiks soovitaksin siin igal võimalikul hetkel, kui mõte hajub, kujutada ette Maslow' püramiidi ja mõelda, millisel astmel käsitletav seltskond omameelest ja tegelikult on. Meenutuseks veelkord Maslow' püramiidi astmed:

1. füsioloogilised vajadused – seksuaal-, vee-, toidu- ja unevajadus;
2. turvalisusvajadus – vajadus kaitstuse järgi;
3. armastus- ja kuuluvusevajadus – vajadus kuuluda mingisse enda jaoks olulisse rühma ja tunda, et temast hoolitakse;
4. tunnustusvajadus – vajadus teiste poolt väljendatava tunnustuse järele;
5. eneseteostusvajadus – vajadus "jätta jälg" kasutades ära enda täielikku potentsiaali, milleks inimesel jätkub võimeid, oskusi ja teadmisi.

Ja veel: tegevus toimub linnatingimustes, maal on kirjeldatavad suhted pisut teisiti, kuigi asendustegevused ja projektirahad on juba sinnagi tunginud inimtõlemist välja sööma. Asulas tehtavad tööd sõltuvad ju tihtipeale ainuüksi sellest, millistele eurotoetustele õiget parteid toetav ladvik küüsi taha loodab saada. Ja nii ehitatakse ja lammutatakse paljusid asju lihtsalt selleks, et pisut euroraha endale välja varastada ja selle nimel tühja tööd teha – mis muu see ikka on.

Põhimõtteliselt ei saa keegi tänaste viieaastaste põlvkonna tegude kohta veel midagi öelda, sest tegusid veel ei ole - on nende vanemate teod, millega oma võsukesti kaitstakse, neile midagi nõutakse ja neid endid kuhugi ebamäärasusse suunata üritatakse. Aga ega tulevik olegi hiromantide pärusmaa, rohkem tuleks ikka vaadata, mis meil täna on, mis kasvab ja mis hapuks läheb. Taustaks killuke tänastest, 2014. aasta jaanipäevaeelsetest uudistest:

(Eesti Vabariigi) Sotsiaalkindlustusameti uue infosüsteemi loomise hankel osutusid edukaks OÜ Icefire ja Tieto Estonia AS pakkumised. Uue infosüsteemi loomise ja kasutusele võtmise eeldatav maksumus ulatub 7,1 miljoni euroni. „Sotsiaalkindlustusamet maksab aastas toetuste, pensionite ja hüvitistena enam kui 1,9 miljardit eurot. Ühes kuus tehakse keskmiselt 715 000 makset,“ – häbiväärne värk ju! Raske puude ja täieliku töövõime kaotusega riik! Hüva, nende 715 000 kuumakse hulka kuuluvad ka pensionid, aga ikkagi kole palju meie väikese riigi jaoks.

Teine kild: Ametiühingute Keskliit tervitab avatud diskussiooni, mille põhjustas Indrek Neivelti väljakäidud idee tõsta miinimumpalk 1000 euroni kuus ning peab seda hädavajalikuks - kuid lisab, et miinimumpalga tõus peab olema järk-järguline, läbi kaalutud tihedas koostöös majandusteadlastega ja turvatud massiivse koolituse pakkumisega töötajatele; – samuti kena ja massiivne kõmin, ent kõneleb vaid ühest: Ametiühingute Keskliit kas ei tea üldse, mis ümberringi toimub või lõikab odavat kuulsust „loodusseaduste“ kehtivuse toetamisega, kinnitades, et sujuvalt minnakse üle talvele ja siis võib lumi hakata sadama.

Protsessid aga kulgevad üha kiiremini. Napilt rohkem kui inimpõlv tagasi sai insener palka umbes 156 rubla kuus, mis läbi kroonile ülemineku muutus 15,6 krooniks ning seejärel üheks euroks. Seega pidi insener tänases mõistes töötama vaid ühe euro eest kuus. Täna rõõmustatakse, et keskmine kuupalk on juba 900 eurot. Ilmselt, kui Ametiühingute Keskliidu sõnu kasutada, siis üheksasajakordne palga tõus oli „...jark-järguline, läbi kaalutud tihedas koostöös majandusteadlastega ja turvatud massiivse koolituse pakkumisega töötajatele“, eks? Kas muutus midagi olulist selle palga ostujõus? Ei muutunud. Kes vaielda soovib, siis palgasaajate „lüpsiprintsiibis“ toimusid ühiskonnakorra ümbernimetamisel mõningased muudatused, et palgasaajale tõesti isiklikult olulised muutused toimuda ei saaks. Kui suur oli siis ühe inimpõlve jooksul toimunud palgatõus? Üheksasaja kordne. Kui palju saaks tollane insener palka täna, kui rahaühikuks oleks jäänud rubla? Ükssada nelikümmend tuhat nelisada rubla. Arvestades palgatõusugraafiku mittelineaarsust, peaks paari aastaga miinimumpalk jõudma tuhande ühikuni küll, eks? Ja see on tänase viieaastase üks oluline taustaosa, mis lahtimõtestamatult tiksub tema vanemate peades – suuremaid palganumbreid, et ostujõud samaks jääks! Selleks, et paigal püsida, peab kogu jõust jooksma. Ja see ei ole mitte majandus- või mõni muu pisikriis, see on süsteemikriis.

Siinkohal võib muidugi hõisata midagi traditsioonilist õhtumaade allakäigust, ent – me ei tea tegelikult mitte midagi hommikumaadest ja nende muredest või koguni allakäigust. Seda ka sel põhjusel, et tahame vägisi mõõta teisi oma mõõdupuuga ja see on vale. Vale sel põhjusel, et niisugune mõõdupuu saab tugineda vaid eetikale ja moraalile, mitte rahamajandusele, ent eetika ja moraal on piirkonniti erinevad. Seega läheneb krahh, mida täisealiste põlved, kes vastust oma mobiiltelefonidest või massimeediast otsivad, ette näha ega mõista ei suuda. Või suudab keegi ette kujutada, mis juhtub, kui korruga India ja Hiina pühenduvad ühise eesmärgi elluviimisele? Jah, ka seal on viieaastaseid, ent mida neist tehakse? Kes nad on, kui nad suureks kasvavad? Kes neid juhib?

Mugavama poole pealt võiks rahustuseks küsida, kes on meie tänane viieaastane? Võiks üritada ka vastata kõige julmemal kombel, pakuksin siin hakatuseks esimesed kolm koledat võimalust:

1. Telefoni kõrval üks tore ja elus mänguasi (mis võib kohati ka tüütu olla).
2. Telefoni kõrval üks tore ja elus mänguasi, mille võib tüdinemise ja raha vähesuse korral jätta naise kaela peale (mis, muide, muudab tunduvalt naise kui homo sapiensi ühe osa käitumist ning põhjustab ilmselt ka perekonna kui ühiskondlikult olulise üksuse muutumist naisliinikeskemaks – ema-vanaema-vanavanaema – ning tegeliku maailmaga tihedamalt seostatud olevaks)
3. Telefoni kõrval üks tore ja elus mänguasi, mis võib muutuda telefonist olulisemaks või vastasel juhul üksindusse määratuks.

Mis juhtub veel? Juhtub see, et ka lapsuke saab telefoni, ent kuna telefon on oma arengu läbi teinud juba varem, siis nõuab ta õppimist, eelmise põlve maailmavaate omandamist ja tont teab veel mida „eelajaloolist“. Lisaks ei oska väikelapsed õieti rääkida ega kirjutada, seega tekib uus probleem – kuidas suhelda? Olen kindel, et selle probleemiga juba tegeletakse ja ilmselt paanilisemalt kui arvata võib – muidu läheb ju terve põlvkond käest ära! Ent tahad või ei taha, see põlvkond ei saa, vähemalt esialgu, omaealistega suhelda muul viisil kui isikliku kokkusaamise läbi. Kui loomulikult see toimub, on iseasi, igatahes hakkab tõusma lastehoiuasutuste kui algastme käitumisraamide kehtestamise kohtade osakaal. Jääb üle vaid ennustada, millal sinna tuuakse sisse „androidiõpetus“, et võimalikult paljudel oleks „kõikvõimas jumal“ peopesalt kättesaadav. Ja kordub sama, mis trükipressi leiutamisel: rämpsu osatähtsus toodetu hulgas hakkab meeletu kiirusega kasvama ja inimeste ajusid närima. Ega asjata öelnud üks tark mees, et ainus, mida ta raamatute lugemisest õppis oli see, et väga vähesed raamatud olid lugemist väärt.

Muide, Facebooki tarkvarainsener Travis Boettcher lahkus hiljuti töölt ja avas hoopis baari. Põhjus, miks Boettcher maailmakuulsa sotsiaalvõrgustiku looja palgalt lahkus, on omamoodi kurioosne ja tähendamissõnaline tuleviku ühe suundumuse suhtes. „Juhtides seal projekte sain palju oskusi, kuidas töötada organisatsioonis, kus on tuhandeid inimesi. Aga IT tehnoloogia ei ole just kõige sotsiaalsem tööstus – sotsiaalne aspekt on seal ikka väga erinev. Istuda arvuti taga ja jõllitada terve päev ekraani on ikka hoopis midagi muud kui inimestega aktiivselt suhelda.“ Kas selline käitumine loetakse tänaste viieaastaste jaoks ohuks või õnnistuseks, see sõltub juba agoonia kestvusest ja poliitilistest otsustest, mis peaksid tänast maailmapilti kaitsma.

Täna koolitatakse masse tarbima just rämpsikirjandust ja –filme. Ja lisaks üleüldse ja lausa võidu tarbima. Miks? Aga selleks, et nad raiskaksid oma tähelepanu võimalikult palju iseenele ja tühistele asjadele, mis neile on ette söödud, ega mõtleks oma lehmalikus karjainstinktis, mis sunnib olema igati teiste moodi, aga ometi enda arvates nii erinev ja ainukordne, raamidest väljapoole. Selles avaldub, muide, ka tõeliste tipp-tegijate rumalus: nad tegelevad kitsalt oma alaga, olgu siis kivistunud saurusejälgede otsimisega või

järgmise põlvkonna kõikehävitava pommi loomisega, ega märka oma minakesksuses üldse, et nad on kellegi palgalised ja nende iseseisvus on vaid haiglane ettekujutus; nende toodet kasutab aga see, kes neil oma egosid hellitada laseb. Muide, lugege Dürrenmatti „Füüsikuid“.

Veel koolide ja teadmiste teemal. Meil on haridusministeerium, haridusamet, haridusreform, SA Innove, neiu põlvnenimega Elukestva Öppe... jne. Seega on meil ka raamistatud haridus ja nagu matemaatikaeksami tulemus põhikoolis näitas, napp arusaamisvõime. Just nimelt arusaamisvõime, sest pisut tundmatumat asja ei nähta või nähakse puudulikult. Mõelge kasvõi tänaseni harjumatu jalgratturi peale lii kluses või sellegi peale kui raskestimärgatav on võõra kujuga ehk „ebaökoloogilise väljanägemisega“ asi tuttavate esemete vahel. Ja kui adekvaatselt te reageerite ussi sisinale, olemata seda varem kuulnud. Võimetus märgata ja taibata õpetatakse meile külge selle läbi, et meid pannakse paaniliselt otsima vastet refleksidele tuginevatele valemitele, mitte nägema asja loomulikult. Meis tekitatakse kramp paljude tegelike nähtuste suhtes.

Ka tippu trügivad poliitikud alluvad samadele seaduspärasustele ja inimkond on nende jaoks pelgalt hall mass, keda peab karjatama, sõtta saatma, vaktsineerima, sotsiaaltoetustele allutama ja kellel peab mõistust olema parasjagu nii palju, et nad süüa ja lõbutseda oskaksid. Kas keegi suudab tõestada, et 21. sajandi alguses on kõik see, tegelikult poolmetsik, seitse miljardit inimest siin planeedil hädavajalik? Ja kui veel arvestada, et nad on „koolitatud“ kuulekateks, nende refleksid (mitte mõtlemine!) toimivad hästi ja nende „minad“ on samuti enamalt jaolt „hästi“ arenenud. Ja poliitikutel on omal kombel õiguski, sest kui kõik see väärustunud eetika ja moraaliga mass kontrolli alt väljub, on tegu eriliselt julma enesehävituselga homo sapienside tolerantseks kutsutud liigi hulgas. Täna seid täiskasvanud inimesi ei suuda keegi ümber teha, vanad karud, eriti just minakesksed, ei õpi kunagi tantsima. Seega on lootus tänaste viieaastastel ja nende võimalikult „sallival protestil“ vanemate vastu.

Arvestades hulkade õpivõimet ja XXI sajandi saabumist, peame arvestama teisegi looduseadusega, mis mõjutab meie viieaastaseid ehk siis võimalik messiaanlikku põlvkonda, kes eelduste kohaselt astub paar sammu tagasi, et mülkast välja pääsemiseks hoogu koguda: kui ükskõik milline õpetus jõuab koolidesse, on ta juba ammu ajaloo prügikastis ning lootusetult aegunud. Miks? Aga sellepärast, et õpetaja on aegunud, õpetamiskohustuse kehtestaja on veelgi rohkem aegunud, rääkimata juba tehnilisest taustast, mis uueneb kiiremini kui ta kirja suudetakse panna.

Ja mis saab lastest, kes on kui õndsad, sest nad on vaimust vaesed ja eelmiste kümnendite täiskasvanud oma elust võõrdumisega ei oska neile midagi olulist õpetada? Leiba nad lõigata ei oska, pole ehk vajagi, kui sotsiaalabi jääb ja viilutatud leivatüki kätte saab. Põhimõtteliselt ei oska lõviosa neist midagi elulist tootagi, võimalik, et paljud ei aima sedagi, et poeletis nähtu ei ole 3D printeri toode vaid et... Peaaegu oleksin läinud liimile ja väitnud, et piim tuleb

lehmast, milles ma enam sugugi kindel ei ole. Piim võib tulla ka „laost tehasesse toodud pulbrist“, mis võib, aga ei pruugi olla looduslikku päritolu. Aga massidele käib küll, sest hinnakujundus on „paindlik“ ning käputäis lehma igas riigis huvilistele ette näidatav. Ja kui arvestada, et hiina käsitöölised teevad juba aastaid oma putkades käsitsi „päris“ kanamune, mida saab müüa pisut odavamalt kui nende looduslikke (kui ma teaksin, mida nende kanad söövad, siis ma vist nii ei ütleks) sugulasi. Muna nagu muna, ainult et mitte toitev vaid mürgine. Teadmiseks usumatutele: Nõmme Raadio kodulehel Rahva Raadio Seltsi sisenedes ja allapoole kerides on kirjatükk „Hiina munad“ täiesti loetav.

Kas meie uued põlvkonnad tulevikku oskavad ette kujundada? Suur osa neist tegelikult vaevalt, sest „jumal peopesal“ on ju „ajatu ning igavene“ nagu nende seisundki, mis pisut siiski peavalu ja tegevusetusestressi tekitab. Täna viieaastased on aga sunnitud eriolukorda ja hakkavad ilmselt ühel hetkel omavahel ka asju ette kujutama (ärme alahindame suhtlustõkkeid eelmiste põlvkondadega!), on ju fantaasia vanast Kreekast pärit sõna, mis tähendab teadlikult tegelikkusele mittevastavat mõttelendu või inimliku ettekujutamise võimet ja et mitte hullu või valelikuna mõjuda, siis suunatakse oma ettekujutus tulevikku ning muudetakse mõnel juhul ka elu sihiks.

Tulgem nüüd pakud kolme koleda variandi viimase ehk kolmanda juurde: laps on telefoni kõrval üks tore ja elus mänguasi, mis võib muutuda telefonist olulisemaks või vastasel juhul üksindusse määratuks. Siin on ette kujutatav üks lahknemine, mille tähtsust on raske üle hinnata, eriti, kui arvestada eelmises punktis toodud vihjet perekonna kui ühiskondlikult üliolulise üksuse muutumist naistekesksemaks. Lisaks võiks teadmiseks võtta ka teadlaste avalikkuse ees mahavaikitud uuringud, mille kohaselt homo sapiens sapiens hakkab samuti lahknema ja seda tänu meesliini nõrgenemisele ning naisliini kestvusele, et mitte öelda tugevnemisele. Mis te arvate, miks on kloonimine muidu nii tähtis ja milliseid rakke sealjuures kasutatakse? Uurige tosina aasta taguseid teadusuudiseid ja saate teada. Ja jälgige ka samasooliste perekondade loomise nimel tehtavat tööd ja nähtavat vaeva – „kaasaegsemad“ ehk nooremad inimesed on ju selle poolt ja, uskuge, nii läheb ja see ei olegi nii jube, kõigest Uussoodom ja Uuskomorra ja kõik. Täna mõistes traditsiooniline perekond kolib küll esialgu etnograafiamuuseumisse, ent ta jääb alles, elab selle jama üle ning kui pauk on käinud, pääseb taas vabaks ja mõjule..

Näeme lahknemist ka naistes/emades. Ühed, kes loobuvad oma „pihujumalast“ ning hakkavad lastega jalutuskäike tehes kohtuma omasugustega ning teised, kes lasevad enne oma lapsel surra või teistel ta lapsendada või ametlikku hooldusasutusse paigutada, ent „pihujumal“ ja oma ego jäävad! Konfliktid muidugi veel ei kao vaid ilmnevad mõnekümne aasta pärast neljandas punktis, mille nüüd välja toon. Laps on...:

4. ...telefoni kõrval üks tore ja elus mänguasi, kellest peab saama tulevikus minu sissetulekuallikas ning teenija või põetaja – ta peab ju olema mulle tänulik minu hoole ja vaeva eest!

Kes siin selle lause lõpuosas kahtleb, vaadaku uuesti üle kahe eelmise poolpõlvkonna iseloomustused. Aga just neljandale punktile tuginevalt tekivadki õiguslikud etteheited neile, kes ei olnud minakesksed vaid pidasid ka võõra lapse heaolu ja huvide järgimist ilma omapoolset otsest kasu taotlemata, õigeks ning väärlikaks. Loomulikult võib nüüd pärisugulaslik lapsevanem nõuda kohtu kaudu lapsi kasvatanud vanematelt ja lapselt tont teab mida, selle eest et ta sünnitas või rasestas, aga... midagi peab ju selle minakeskse ning nüüd juba lihtsalt lolli ja abitu tegelasega tegema, abitu ju ja piinleb. Ja tema samasooline abikaasa on samas seisus, rääkimata juba nende lapsendatu (kui sihuke üldse on) mõtlemisvõimest ja vaimsest seisust.

Loodan, et ka sellele tagasilöögile leitakse lahendus, kasvõi koonduslaagerlike hooldekodude-suremiskeskuste läbi, mis ei pea üldse olema nii hullud kui meie truualamlikkuse reflekside kandjad ette kujutavad, ja kus homo sapiensile luuakse siitilmast lahkumiseks homo sapiensilikud tingimused.

Vaheõudusena viskame pilgu taas kodanik Maslow' püramiidile ja mõtleme nende kolme poolpõlvkonna peale, kellest üks telefoniga rääkis, teine telefoniga sõnumeid saatis ja kolmas, kes ilmselt oli sunnitud hakkama inimeseks vanas tähenduses ja silmast silma suhtlema hakkama. Mille poolest erinevad nende...

1. **füsioloogilised vajadused**
2. **turvalisusvajadus**
3. **armastus- ja kuuluvusevajadus**
4. **tunnustusvajadus**
5. **eneseteostusvajadus**

Pilgu peab heitma ka võimalikele avalikustatavatele teadussaavutustele. Rõhutaksin siinkohal, et kui teadussaavutus avalikustatakse, ei ole ta ammu enam uus ega ka oluline. Seepärast võibki ta anda massiteadvuse tarbida, et needki oma vaimsuse võimsusest vaimustuda ning uhkust tunda saaksid.

Laias laastus võib öelda, et ühest küljest tehakse praegu planeedil sisalduva inventuuri, ilmselt tegeletakse ka mõningase vajalikuks loetu ladustamisega nii tooraine kui museaalses mõttes, rajatakse transpordikoridore ning maapealseid kaitsesüsteeme hulluvate masside tarvis, seotakse nende tähelepanu, mis järjest napimaks muutub, pidevatele sõjalistele konfliktidega ning... sõna otseses mõttes valmistatakse ajutiseks ent pikemaajaliseks lahkumiseks uuele „koduMaale“. Kas sinna satuvad ka meie tänased

viieaastased? Võimalik, kui nad on geneetiliselt kõlblikud... doonoriks. Millal lahkumine toimub? Uurige, mis aastaga lõppevad oluliste asjade tähtajad.

Aga ega ega siin siis kõik veel hukka lähe. Jah, kliima muutub ja energeetiliselt läheb paari-kolme inimpõlve jooksul raskeks, ent sellega harjutakse ja uusmatriarhaalsete perekondade paremik jäävad elujõuliseks. „Pihujumalad“ kaovad ning asenduvad sujuvalt öise taeva seostega, massimeediast jäävad vaid legendid, kartul ja kapsas kasvab edasi. Tõsi, hullunud ning atavistlikele instinktidele ja refleksidele alluva massi veretöö ja agoonia on jube, ent... selline on juba homo sapiens sapiens pärast pereheitmist. Kõik see võib võtta aega vähem kui sada aastat, sest vale on kasvanud juba liiga suureks. Seega otsest ähvardust tänastele lasteaiastele veel ei ole. Ent kui vaadata, millises maailmas ja kuidas suhtuvad need, kellel ainukestena meie planeedil palk tõuseb, siis jääb kahtlusi kahjuks üsna vähe. Ja mida me neist teame? Kodust aadressi? Mitte mingil juhul! Telefoninumbrit? Mitte mingil juhul! Varanduslikku seisut? Mitte mingil juhul!

Aga tänased viieaastased hakkavad tegelema tegeliku eluga. Kui nende vanemad ja üldine keskkond olid minakesksed, muutuvad, õigemini kasvatatakse nad, teistega arvestavateks. Ja kui nad koonduvad isiksustena, kes ilma ülevoolava tundelisuseta, millega püütakse meeldida ju eelkõige iseendale, omavahel suhtlevad, täiesti ilma tagamõtteta sulle helistavad, et küsida, ega sul äkki nohu ei ole, nad võiksid ju taskurätiku tuua, siis on inimese idee siin planeedil alles hoitud. Lisaks suretavad nende eetilised arengud ilmselt välja raha, rahanduse ja nn. majanduskasvu selle tänases mõttes. Siit siis ka järgmine punkt. Tänapäevane laps on...:

5. ...midagi, mille läbi muudetakse tulevikku; aga ärge tehke seda oma näo järgi, tehke, et see sobiks paljudele. Tulevik ei ole müüdav ega ostetav, olgu miinimumpalk kasvõi kogunisti 2000 eurot!

Ja just sellepärast peame ootama ja kartma tänase, rahamajanduse dikteeritava sureva maailma, krahhi, mis on inimelu pikkust arvestades väga pikk ja tema taluvust teades ka väga valus. Õnneks ei suuda raha ja rahandus siiski muuta looduseadusi ja peab välja surema nii nagu iga asi siinilmas, mis on kasvanud liiga suureks. Maa lihtsalt ei suuda teda kanda ja laseb tal muutuda põrmuks. Ja tänased viieaastased võivad olla kui mitte selle põhjustajad, siis tunnistajad kindlasti. Ja nende lapsed ei jäta neid maha.